

og den udstrakte anvendelse af termen »min herre«, der er gængs i intern cancelli sprogbrug. Det mærkes, at udgiveren er klassisk filolog, og at det sproglige ganske tydeligt har været hendes dominerende interesse – hvilket hun selvfølgelig ikke bør klandres for. Tværtimod kunne hun have sparet sig det knæfald for historien – en summarisk opremsning af begivenheder med det ene tilfælde, at de fandt sted i Norden i 1523 – der indleder udgaven. Annalistikken som genre hører hjemme i middelalderen og burde forblive der. Værdien af det efterfølgende korte rids af Hans Brasks levned skal ikke anfægtes; den politiske magtkamp har simpelthen været et bimoment for udgiveren.

Problematisk, set med en historikers øjne, er endelig også bogens register. I øvrigt uden at det oplyses i indledningen, medtages kun personer og steder, der er nævnt i selve de latinske tekster og altså ikke navne, der inddrages i udgiverens lærde kommentarer. Det bevirker, at t.eks. de danske rigsråder Holger Gregeresen Ulfstand og Åge Brahes sendelse til Sverige i december 1523 ikke kan efterspores ved hjælp af registret, endskønt de nævnes i flere breve – navnlig ikke da »Dacia« uvist af hvilken grund heller ikke medtager sidehenvisninger hertil. Det tilsvarende er i det mindste tilfældet med Henrik VIII, »rex Anglie«, der kan findes under »Anglia«. Fornuftigvis – men lidet logisk – har udgiveren ikke udstrakt dette princip til at gælde de gejstlige dignitarer. Disse optages i registret under navn også i de tilfælde, hvor brevene ene refererer til titlen (»papa«, »archiepiscopus«). Endelig må det nævnes, at registret udelukkende er anlagt efter fornavne. Som en uheldig konsekvens af dette ses, at muligvis en af de tre Ribbinger, der kendes fra propagandaen imod Christian II, og som kongen skal have ladet henrette, optræder i brevvekslingen – men i registret kun under fornavnet Seved. For en ordens skyld må det tilføjes, at Frederik I udover de i registret anførte steder også figurerer i dokument nr. 50. Det udmærkede glossarium, der fremtræder som et værdifuldt supplement til de eksisterende middelalderlatinske ordbøger, fungerer tillige som sagregister. Under »marca« kunne udgiveren måske have gjort opmærksom på, at danske mark nævnes adskillige steder som betalingsmiddel.

Disse kritiske indvendinger vejer vel mindre tungt, eftersom den foreliggende udgave, der indgår i en svensk »doktorsexamen«, er af et begrænset omfang, typografien tilmed særdeles smuk og overskuelig. De fremføres imidlertid ikke mindst i håbet om, at doktoranden vil få mulighed for at fortsætte sit arbejde med en udgave af hele håndskriftet A 7. Der er bevaret et i nordisk historie enestående kildemateriale til belysning af Hans Brasks virksomhed som biskop, som politiker og som godssamler i det bevægede tiår før reformationen. Ikke mindst den »åndelige« side af hans virke er bedre oplyst end tilfældet er med formentlig nogen anden senmiddelalderlig prælat. Meget af dette materiale har været kendt og en del findes også trykt i ældre kildeudgaver. Men værdien af en samlet udgave efter moderne tekstkritiske principper kan efter anmelderens opfattelse vanskeligt overvurderes.

MIKAEL VENGE

R. B. OUTHWAITE: *Inflation in Tudor and Early Stuart England*. London, Macmillan, 1969. 60 s.

Dette lille hæfte er udsendt i serien *Studies in Economic History*, hvis erklærede formål er at give en indføring i centrale emner inden for den økonomiske historie,

hvor nye forskningsresultater er nået, eller hvor der har fundet en interessant debat sted. Prisrevolutionen i England er et velvalgt emne til formålet, den har været genstand for diskussion på højt plan gennem en årrække, og synspunkter og resultater er tilstrækkeligt afklarede til at tillade pædagogisk forenkling uden for grove overgreb mod stoffet. Forfatteren gør i fire kapitler rede for vidnesbyrdene om prisstigningerne, samtidens syn på prisstigningerne og for den »monetære« og den »realistiske« fortolkning i moderne forskning. Han gør loyalt rede for de argumenter, der er fremført for den øgede ædelmetalmængdes betydning for prisrevolutionen, men lægger ikke skjul på, at han selv er »realist«, idet han især fremhæver befolkningstilvæksten og den stigende efterspørgsel efter fødevarer.

Hæftet kan, ikke mindst takket være de omfattende henvisninger i noterne, varmt anbefales enhver, der ønsker at sætte sig ind i prisrevolutionens problematik.

NIELS STEENSGAARD

VOLKER PRESS: Calvinismus und Territorialstaat. Regierung und Zentralbehörde der Kurpfalz 1559–1619. Kieler historische Studien, hrsg. von HORST BRAUNERT u. a., Band 7. Stuttgart, Ernst Klett Verlag, 1970. 544 s. DM 84.–.

Det kan ofte – i betragtning af de nære forbindelser også fra et dansk synspunkt – føles som en mangel, at der ikke foreligger nogen moderne, systematisk behandling af 1500-tallets tyske territorialfyrstestemt (med undtagelse dog af F. L. Carstens værk *Princes and Parliaments in Germany*, der dog overvejende beskæftiger sig med fyrsternes forhold til landsstænderne). Enkelte fyrster og territorier har derimod nok fået monografier; det kan her være tilstrækkeligt at anføre F. L. Carstens, Walter Hubatsch's og dennes elevs grundlæggende studier over Brandenburg-Preussen og Ludvig Zimmermanns vigtige værk om landgrev Wilhelm IV.s Hessen. Volker Press' store bog om Kurpfalz følger sig i visse henseender naturligt ind i denne tradition, og den får givetvis sin særlige betydning ved kurfyrst Frederik V.s, 'vinterkongens' engagement i trediveårskrigen første faser. Alligevel ligger bogens egentlige betydning (og det nybrud, den repræsenterer) i, at forfatteren bevidst har koncentreret sine studier om belysning af sammenhængen mellem kurfyrstehoffets og den interne regeringskreds' konfessionelle holdning – kurfyrst Frederik III forlod i 1559 den evangeliske lejr til fordel for kalvinismen – og den politiske beslutningsproces i Heidelberg fra den augsburgske religionsfred til trediveårskrigen udbrud. Forfatterens meget detaillerede – og ofte nok omstændelige – kombination af politisk-historiske, administrationshistoriske og prosopografiske studier over den kurpfalziske regeringskreds påkalder betydelig metodisk interesse; hans undersøgelser har overbevisende klarlagt politisk-konfessionelle sammenhænge af væsentlig betydning, og han har ved sin problemformulering kunnet dokumentere det pfalziske kurfyrstehofs konsekvente holdning undervejs frem til den böhmiske konflikt 1619. Bogens styrke – og dens principielle interesse – ligger i den nærgående strukturelle analyse af den politiske beslutningsproces, dens alvorligste brist deri, at det endnu ikke har været muligt at gennemføre undersøgelser af denne art på komparativ basis.

E. LADEWIG PETERSEN